

**Gemeente
Hoogeveen**

Gemeenteraad Hoogeveen

Onderwerp

Onderzoek naar voormalig burgemeester van Hoogeveen J. Tjalma

Wij willen

Op basis van het onderzoek naar de rol van burgemeester Tjalma tijdens de oorlog en de daaropvolgende zuiveringsprocedure besluiten of het ereburgerschap en de vernoeming van een park en brandweerkazerne nog passend is.

Wij besluiten

1. Het ereburgerschap van de heer J, Tjalma, oud-burgemeester van Hoogeveen, te ontnemen
2. De naam van het burgemeester Tjalma park te schrappen en de straatnaamcommissie te vragen om te komen met een voorstel voor een nieuwe naam voor het park
3. De naam van de brandweerkazerne Tjalma te schrappen en niet opnieuw te vernoemen

Want

Begin dit jaar heeft het college van B&W het NIOD, Nederlands Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, gevraagd om een onafhankelijk onderzoek te doen naar de rol van burgemeester Tjalma tijdens de oorlog en de daaropvolgende zuiveringsprocedure. Dit naar aanleiding van de maatschappelijke en politieke discussie over het optreden van de voormalig burgemeester van Hoogeveen Jetze Tjalma tijdens de bezetting. Het onderzoek moet antwoord geven op de vraag of er redenen zijn om de oud-burgemeester zijn ereburgerschap te ontnemen en de naam van het Tjalmapark en de brandweerkazerne te wijzigen.

Uit het onderzoek is gebleken dat er twee commissies zijn geweest die tot oordeel kwamen dat burgemeester Tjalma eervol ontslagen moest worden vanwege "diens aanwijzing van ingezetenen" voor de tewerkstelling aan het vliegveld bij Havelte. De opdracht om burgers te leveren heeft burgemeester Tjalma, na weigering van het gemeentepersoneel, uiteindelijk zelf uitgevoerd. In het zuiveringsbesluit is opgenomen dat burgemeester Tjalma voor deze handeling "een ernstige berisping zonder openbaarmaking" heeft gekregen. Een ereburger is iemand van onbesproken gedrag en daar past een "ernstige berisping" niet bij.

Op basis van zijn rol tijdens de oorlog bij de bescherming van de Joodse inwoners van de gemeente kan het college van B&W niet anders oordelen dan dat Tjalma vanuit zijn functie niet de bescherming heeft geboden aan de Joodse inwoners in de gemeente Hoogeveen die van hem als burgemeester wel verwacht mocht worden. Op basis van deze twee punten komt het college van B&W tot de conclusie dat het ereburgerschap en de vernoeming naar het park en de brandweerkazerne niet meer passend zijn.

Maar

Hiermee zegt het college van B&W niet dat burgemeester Tjalma helemaal niet deugde tijdens de bezettingsperiode. Dat blijkt ook uit de opvatting van het lokale verzet over Tjalma. Want in de loop van zijn zuivering kon Tjalma rekenen op de steun van een aantal kopstukken van het voormalige verzet uit de gemeente Hoogeveen.

Bij het ereburgerschap en een vernoeming naar een park en brandweerkazerne hoort echter "onbesproken gedrag" en "van iedere twijfel ontheven". Op basis van dit onderzoek trekt het college van B&W de conclusie dat daar geen sprake van is en komt daarom tot het advies aan de gemeenteraad om het ereburgerschap te ontnemen en de naam van het park en de brandweerkazerne te wijzigen.

Achtergrond

Zuiveringsprocedure

Allereerst gaan we in op de zuiveringsprocedure. In het uiteindelijke zuiveringsbesluit van minister Beel was vastgelegd dat burgemeester Tjalma 'een ernstige schriftelijke berisping, zonder openbaarmaking' zou hebben ontvangen van de Commissaris der Koningin in provincie Drenthe. De berisping is echter niet in het personeelsdossier van burgemeester Tjalma teruggevonden. Ook in de andere geraadpleegde archieven is de berisping niet teruggevonden.

Uit het onderzoek is wel gebleken dat er twee commissies zijn geweest die tot oordeel kwamen dat burgemeester Tjalma eervol ontslagen moest worden vanwege "diens aanwijzing van ingezetenen" voor de tewerkstelling aan het vliegveld bij Havelte. De opdracht om burgers te leveren heeft burgemeester Tjalma uiteindelijk zelf uitgevoerd.

Door de actieve lobby van burgemeester Tjalma en de inzet van de Commissaris der Koningin in Drenthe, de heer De Vos van Steenwijk, in de zuiveringsprocedure, heeft de minister uiteindelijk besloten het advies van de commissies niet over te nemen. De minister heeft uiteindelijk besloten om "een ernstige schriftelijke berisping, zonder openbaarmaking" aan Tjalma te geven

Rol bij de bescherming van de Joden tijdens de bezetting

Daarnaast heeft het college van B&W gekeken naar de rol van burgemeester Tjalma bij de bescherming van de Joodse inwoners in de gemeente tijdens de bezetting. Uit het onderzoek blijkt dat burgemeester Tjalma een passieve rol aannam bij de bescherming van de Joodse inwoners. Op een aantal punten deed Tjalma zelfs meer dan van hem werd gevraagd door de bezetter.

Op 16 mei 1940 liet burgemeester Tjalma een lijst van alle Joodse inwoners in de gemeente Hoogeveen opstellen. De registratie op eigen initiatief in Hoogeveen is voor zover bekend de eerste in ons land. Ook in de periode daarna zou burgemeester Tjalma steeds gehoor geven aan Duitse verzoeken om gegevens te verstrekken over de Joodse inwoners in zijn gemeente.

Op het moment dat de Joodse inwoners uit Hoogeveen werden gedeporteerd (in de nacht van 2 op 3 oktober 1942), was Tjalma zelf niet aanwezig. Zijn verklaringen nadien, dat hij hieraan zijn medewerking zou hebben geweigerd als hij wel aanwezig zou zijn geweest, roept vragen op. Want na de deportatie van deze inwoners liet de burgemeester geen woord van protest horen. Sterker: in opdracht van de *Beauftrafte*, berichtte Tjalma op 15 april 1943 aan de *Sicherheitsdienst* dat er het ziekenhuis van Hoogeveen zich één bejaarde Jood bevond, die naar mededeling van de behandelend arts doodziek was en niet vervoerd kon worden. Aansluitend schreef Tjalma: '*Übrigens ist die Anordnung über das Fortführen von Juden völligen durchgeführt*' (vertaald: 'Overigens is het bevel tot verwijdering van de Joden volledig doorgevoerd').

Het was voor een burgemeester tijdens de oorlog niet mogelijk om 'neutraal' te zijn. Het was in de praktijk zelfs vrijwel onmogelijk om geen fouten te maken. Wie aanbleef was echter niet per definitie 'fout'. Het voorbeeld van burgemeester Joost Boot van de Gelderse gemeente Wisch, toont een lokale bestuurder die waar het mogelijk was zijn functie gebruikte om ingezetenen, onder wie talrijke Joden, te beschermen.

Tjalma voerde weliswaar gehoorzaam de bevelen van de Duitsers uit, maar was na enige aandrang dikwijls ook bereid bepaalde wensen van het verzet in te willigen. Ook stond hij oogluikend illegale activiteiten onder zijn personeel toe. Hoogstwaarschijnlijk speelde bezorgdheid voor het eigen welzijn of zelfs leven in zijn optreden ook een rol.

Dit alles maakt dat Tjalma vanuit zijn functie niet de bescherming heeft geboden aan de Joden in de gemeente Hoogeveen die van hem als burgemeester wel verwacht mocht worden. Hierbij merkt het college wel op dat er nu anders wordt aangekeken tegen de Jodenvervolging dan in de periode kort na de oorlog. In de huidige tijd wordt dit zwaarder gewogen dan in de periode na de bezetting waarin de zuiveringsprocedure heeft plaatsgevonden.

De financiële gevolgen zijn

Er zijn geen financiële gevolgen.

Alternatieven

Niet over te gaan tot het ontnemen van het ereburgerschap en wijzigen van de naam van het park en de brandweerkazerne. Tjalma voerde gehoorzaam de bevelen van de Duitsers uit, maar was na enige aandrang dikwijls ook bereid bepaalde wensen van het verzet in te willigen. Ook stond hij oogluikend illegale activiteiten onder zijn personeel toe. Hoogstwaarschijnlijk speelde bezorgdheid voor het eigen welzijn of zelfs leven in zijn optreden ook een rol. In de loop van zijn zuivering kon Tjalma zelfs rekenen op de steun van een aantal kopstukken van het voormalige verzet uit de gemeente Hoogeveen.

Bijlagen

- Rapport Onderzoek naar voormalig burgemeester van Hoogeveen J. Tjalma
- Advies van het college bij het rapport
- Collegevoorstel bij het rapport

Hoogeveen,

Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen,

de secretaris,

de burgemeester,

T.N. Kramer

K.B. Loohuis